

Papoušek, Dalibor

Moderní sakrální stavby v České republice

Religio. 2004, vol. 12, iss. 2, pp. [281]-284

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125105>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MODERNÍ SAKRÁLNÍ STAVBY
CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ
NA ÚZEMÍ ČECH, MORAVY A SLEZSKA

Jiří Vaverka a kolektiv

JOTA

Moderní sakrální stavby v České republice

Dalibor Papoušek

Sakrální stavby tvoří nedílnou součást vývoje moderní architektury a některé z nich – jako například Le Corbusierova kaple v Ronchamp či chrámové projekty Tadaa Anda – patří dokonce k významným mezníkům v jejím vývoji. Zatímco v předválečném Československu zůstávalo budování sakrálních staveb, ovlivněných zejména funkcionalismem, důležitou linií moderní architektonické tvorby, po roce 1948 byl tento vývoj nadlouho násilně přerušeno. Vyjma několika realizací během krátkého otepření konce šedesátých let se v podstatě neobjevovaly nové sakrální objekty, který by vývojové trendy moderní architektury mohly rozvíjet nebo alespoň sledovat. Teprve politické uvolnění po roce 1989 otevřelo možnosti svobodné architektonické tvorby zahrnující také sakrální stavby. Nové počiny v této oblasti však byly provázeny řadou problémů způsobených zpřetrháním kontinuity.

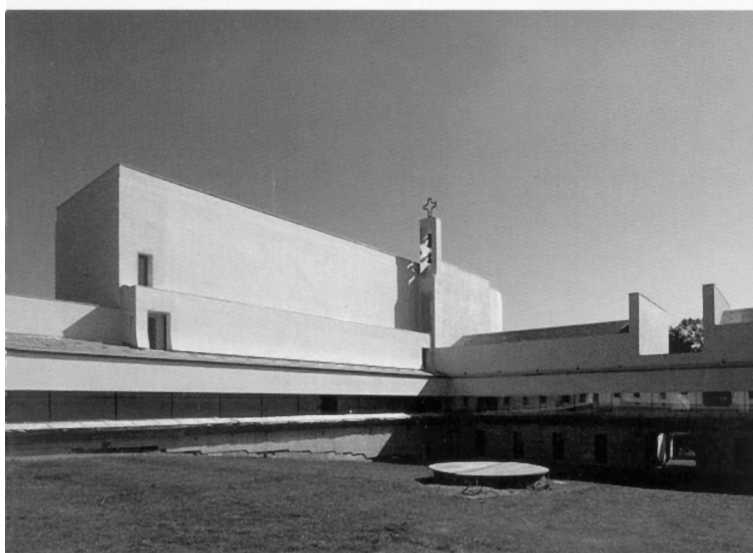
Dvě mezinárodní konference konané Fakultou architektury Vysokého učení technického v Brně v letech 2002 a 2004 a zaměřující se na nově budované sakrální stavby v České republice proto plnily poslání nejen kriticky mapovat poslední vývoj, ale také přispět k prosté výměně zkušeností, vyjasňování teologických a liturgických předpokladů či architektonických specifik tvorby sakrálního prostoru. Obě jednání, iniciovaná a organizovaná především Jiřím Vaverkou, profesorem pořádající fakulty, byla spojena s prezentací výpravných publikací shrnujících nejvýznamnější realizace na území České republiky.¹ Zatímco první jednání se zaměřovalo pouze na stavby římskokatolické provenience, současná konference byla pojata širěji. V principu zahrnovala nově sakrální stavby všech náboženských společenství registrovaných na našem území a náležitou pozornost věnovala také širšímu, evropskému kontextu. Je sympatické, že materiály z konference byly vydány vzápětí po jejím skončení.²

Jednání konference probíhala ve dnech 9.-10. listopadu 2004 v konferenčním sále Rektorátu VUT v Brně. První tematická část, kryjící se ves-

-
- 1 Jiří Vaverka et al., *Nové kostely a kaple z konce 20. století v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2001; Jiří Vaverka et al., *Moderní sakrální stavby církví a náboženských společností na území Čech, Moravy a Slezska*, Brno: Jota 2004.
 - 2 Jiří Vaverka (ed.), *Moderní sakrální stavby: Mezinárodní konference*, Brno: Vysoké učení technické v Brně 2004. Sborník obsahuje i některé příspěvky, které během jednání z různých důvodů nezazněly.

měs s úvodním dnem jednání, byla věnována teoretickým a historickým východiskům a obecným otázkám moderní sakrální architektury. Po úvodních referátech k pokusům o religionistické vymezení posvátného prostoru (Dalibor Papoušek) a k dějinám sakrální, především chrámové architektury (Jan Hrubý), se pozornost postupně soustředila na starověké zdroje architektury křesťanské (Miloslav Pojsl) a rozdílné akcenty v tradičním utváření posvátného prostoru v západním (Josef Hlinický) a východním křesťanství (Petr Balcárek). Další příspěvky se již plně zabývaly obecnými otázkami moderní sakrální architektury. V širokém spektru otevřených problémů se dotýkaly zejména různých dimenzí práce se světlem při tvorbě moderního sakrálního prostoru (Karel Rechlík, Beata Polomová), vzájemných vazeb architektury a výtvarného umění (Andrej Botek), akustického řešení architektonického prostoru při instalaci varhan (Václav Syrový) či stavebně-technických zásad při navrhování kostelních věží (Jaroslav Solař).

Druhá část konference, vyplňující především následující den, byla věnována konkrétním ukázkám architektonických děl, často prezentovaných

Klášter trapistů v Novém Dvoře
Novostavba kostela Panny Marie Vítězné,
pohled z rajského dvora
(převzato z knihy: J. Vaverka et al.,
Moderní sakrální stavby církví..., 187).

samotnými tvůrci, a vzbuzujících proto zaslouženou diskusi. Z domácích realizací zaujala zvláště unikátní výstavba kláštera trapistů v Novém Dvoře nedaleko obce Dobrá Voda u Toužimi (Jan Soukup), reminiscence na hřbitovní kapli v Tučapech u Soběslavi z konce šedesátých let (Helena Sudková a Jaroslav Trávníček) či dosud neuskutečněný projekt ekumenické kaple Marie Matky evropských národů ve Znojmě (Aleš Burian a Gustav Křivinka). Tyto případové studie, reprezentující architektonické dění v České republice, byly vhodně doplněny výběrem několika zahraničních objektů, který umožnil také pohled mimo římskokatolický rámec, především díky detailní prezentaci řeckokatolického chrámu Boží Moudrosti na sídlišti Furča v Košicích (Ladislav Bobčák) a pravoslavného chrámu v Oxfordu (Mikhail Mandrigin). Improvizovaná obrazová procházka po nových objektech sakrální architektury na Slovensku (Beata Polomová) přinesla zajímavé srovnání s českou architektonickou scénou, jejíž díla mohli účastníci setkání paralelně sledovat v čerstvě uvedené publikaci.

Závěrečná diskuse artikulovala kromě celé řady technických otázek, bezprostředně souvisejících s architektonickou tvorbou, také religionisticky podnětné úvahy nad samotným pojmem moderní sakrální architektury.³ Vedle pokusů o její víceméně stylové vymezení, se objevily i názory zdůrazňující respektování zásad liturgického hnutí završeného reformami druhého vatikánského koncilu. Právě služba požadavkům rituálního provozu a znalost způsobů, jakým si sakrální prostor budují samotná náboženská společenství, vystupující vůči architektům v roli klientů, představují patrně nejtěživější problém současné české architektonické tvorby. Drtivá většina příspěvků se však v této souvislosti zabývala pouze stavbami naplňujícími katolické nebo pravoslavné liturgické tradice a vyrůstajícími tak koneckonců z odkazu antické a křesťanské středověké architektury. Pole sakrální architektonické tvorby je ovšem podstatně širší, a to nejen s ohledem na škálu současných proudů v křesťanství, nýbrž i s výhledem k dalším náboženstvím, která si v České republice postupně budují pevnější pozice a jejichž pojetí posvátného prostoru je často diametrálně odlišné.

Názorně to dokumentuje zmíněná publikace, jejíž symbolický křest jednání konference otvíral. Vedle medailonů konkrétních křesťanských staveb seříděných na způsob katalogu podle konfesní příslušnosti,⁴ obsahuje jen pojednání o moderní židovské synagoze v Liberci a islámské me-

3 Srov. Jiří Vaverka, „Moderní sakrální stavby“, in: J. Vaverka (ed.), *Moderní sakrální stavby...*, 1-2.

4 J. Vaverka et al., *Moderní sakrální stavby církví...*, 81-95, 102-198, 204-222, 241-258, 268-337.

šité v Brně.⁵ V přínosné architektonické předjímce však zahrnuje i souborné charakteristiky buddhistických a hinduistických společenství, přestože na našem území dosud nebyly pro tuto potenciální klientelu realizovány žádné významnější stavby.⁶

Účastníci brněnské konference si tedy byli dobře vědomi objektivního stavu, s nímž je architektonická obec konfrontována. Toto omezení je do značné míry určováno předchozím vývojem, a lze proto jen uvítat brněnské setkání, které v náznacích otvíralo bohatší možnosti architektonické tvorby i její religionistické reflexe.

-
- 5 Jaroslav Klenovský, „Federace židovských obcí“, in: J. Vaverka et al., *Moderní sakrální stavby církví...*, 223-234 (synagoga v Liberci, 233-234); Dželal Atassi, „Islám“, in: J. Vaverka et al., *Moderní sakrální stavby církví...*, 235-240 (mešita v Brně, 239-240).
 - 6 Dagmar Marková – Dušan Riedl, „Buddhisté“, in: J. Vaverka et al., *Moderní sakrální stavby církví...*, 96-101; Dagmar Marková – Vratislav Ryba, „Česká hinduistická náboženská společnost“, in: J. Vaverka et al., *Moderní sakrální stavby církví...*, 199-203; Antonín Valer, „Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, hnutí Hare Krišna“, in: J. Vaverka et al., *Moderní sakrální stavby církví...*, 259-267.